

Rik Nijland

De natuurbescherming zucht in vergelijking met andere maatschappelijke sectoren onder extra zware bezuinigingen.

Jan Jaap de Graeff, algemeen directeur van Natuurmonumenten,

Theo Verstrael, directeur van De Vlinderstichting en Kris van Koppen, universitair hoofddocent Milieubeleid bij Wageningen Universiteit laten hun licht schijnen over wat er mis ging en wat te doen als de wonden zijn gelikt.

‘Politieke partijen denken dat ze de bezuinigingen op natuurbeheer kunnen uitvoeren zonder al te veel schade bij hun achterban op te lopen. Natuúrlijk heeft dat indirect te maken met draagvlak’, zegt Kris van Koppen. ‘De overgrote meerderheid van de Nederlanders draagt natuurbeheer nog steeds een warm hart toe, blijkt uit onderzoek, maar je ziet ook dat natuur niet meer wordt gezien als een heel drukkend maatschappelijk probleem. Dat heeft natuurlijk te maken met successen; er is veel bereikt en er gebeurt nog altijd van alles, maar dat is ook te wijten aan het beleidsjargon. Dat is ver af komen te staan van de motieven van de burger om natuur belangrijk te vinden. De natuurorganisaties en het beleid hebben zich samen steeds meer verschanst

Natuurbescherming moet weer de harten raken

in termen als biodiversiteit, Ecologische Hoofdstructuur, intrinsieke waarde of Natura2000. Daar loopt de achterban niet warm voor.’

De kiem voor dit taalprobleem is al kort na de Tweede Wereldoorlog gelegd, denkt Van Koppen, toen termen als natuur- en landschapsschoon, belangrijke drijfveren voor de burger, door het beleid te vaag werden gevonden. ‘Dat moest gewichtiger, met een suggestie van wetenschappelijkheid’, aldus Van Koppen. ‘Dan kom je uit bij ecologische waarde, of tegenwoordig, bij biodiversiteit.’

Bovendien ging het rebelse karakter van de natuurbescherming verloren, aldus Van Koppen. ‘Toen die zich nog een plek moest bevechten, werd voortdurend aangetrapt tegen wetten en regels. Maar toen de belangen van de natuur ook daarin tot uitdrukking kwamen, toen begonnen ook natuurbeheerders ineens te zeggen: ja, dat moet van Brussel, of, zo hebben we het nu eenmaal afgesproken. Dat zijn geen sterke argumenten, dan gaan mensen zich op een gegeven moment afvragen: waarom

hebben we dat eigenlijk zo afgesproken, waarom doen we dat niet anders? En als er dan, helaas, een kabinet komt dat daadwerkelijk de afspraken verandert, dan werkt die verdediging ineens niet meer. Dan moet je terug naar de kernargumenten, en die liggen, als je het sociologisch en historisch bekijkt vooral in het belang, zowel esthetisch als moreel, van natuur en land-

Kris van Koppen (foto: Guy Ackermans).

schap in Nederland, in de 'cultural services': de inspiratie, de rust en het genieten van natuur.'

Paradox

Jan Jaap de Graeff van Natuurmonumenten signaleert net als Van Koppen, een paradox. 'Voor mij staat wel vast dat nog altijd heel veel mensen prijsstellen op natuur en landschap, op ruimte en rust. Ons ledenaantal is flink teruggelopen, maar in onze gebieden komen eerder meer mensen dan minder. Aan de andere kant is het natuurlijk duidelijk dat het natuurbeleid niet erg populair is in het maatschappelijk debat in de pers en de landelijke politiek.'

De Graeff wijt dat onder meer aan de veranderde relatie ten opzichte van de landbouw. 'Met de komst van de EHS in de jaren negentig stond de landbouw daar nog positief tegenover. Het bood boeren de mogelijkheid hun minder productieve gronden van de hand te doen en onder te brengen in de EHS; dat paste prima binnen de warme sanering die toen aan de orde was in de landbouw. Dat is gekanteld toen we toe waren aan de rijkere gronden; discussies over voedselzekerheid in de wereld doken op, waardoor een maatschappelijke kracht die aanvankelijk met ons meewerkte, zich ontpopte als een remmende factor.'

Een tweede belangrijke factor die de natuurbescherming parten heeft gespeeld, zijn de discussies over Natura2000, meent De Graeff. 'Wat je er inhoudelijk ook van mag vinden, toegankelijk is het allemaal niet. De regelgeving en het beleid zijn ondoorzichtig en die leidden tot gevoelens van onzekerheid en het idee dat Nederland op slot gaat. Daarnaast hebben we een reeks incidenten gehad, zoals rond de Oostvaardersplassen en de Hedwigepolder. Los van de ecologische merites, onze rol daarin is door heel veel mensen niet begrepen; dat heeft debatten ontketend die ons allerm minst in de kaart hebben gepeeld. Gooi daar als katalysator nog eens de bezuinigingen bij en je hebt de situatie zoals die nu is. Politici worden natuurlijk mede geïnspireerd door het klimaat dat is ontstaan.'

Gehypt nieuws

Theo Verstrael van De Vlinderstichting ziet de veranderende rol van de media als belangrijke boosdoener. 'We hebben niet werkelijk aan draagvlak ingeboet; ook bij de achterban van de partijen in dit kabinet

Jan Jaap de Graeff (foto: Anet Kazemier).

leeft de wens fatsoenlijk met de natuur om te gaan. Nee, we hebben de slag in de media verloren. Die zijn de afgelopen jaren meer en meer op de populistische toer gegaan met het uitvergroten van incidenten over de natuurwetgeving en de Oostvaardersplassen en het breed uitmeten daarvan in kranten en op tv. Je kunt de natuurbescherming in mijn ogen absoluut niet verwijten dat we de achterliggende doelen van bijvoorbeeld de EHS of Natura2000 niet voordurend naar voren hebben geschoven en uitgelegd. Het probleem is: we hebben ons niet goed weten te verdedigen tegen dat gehypte nieuws. Daar zijn we volledig door verrast en weggevaagd.'

De Vlinderstichting was één van de initiatiefnemers van Hart voor Natuur, een groene coalitie om gezamenlijk een vuist te maken tegen de bezuinigingen uit Den Haag. Daar moet een structureel vervolg op komen, denkt hij. 'Die samenwerking was best succesvol, zeker qua publiciteit in de aanloop naar de verkiezingen voor Provinciale Staten, maar het is geen storm van protest geworden.' Dat kon ook niet met deze coalitie van heel verschillende organisaties, meent Verstrael. 'Daarvoor zijn we te versnipperd. Ieder voor zich zijn we de afgelopen twintig jaar bezig geweest met onze eigen, goede dingen, maar we hebben verzuimd een sterke sector te worden en daar hebben we de rekening voor gepresenteerd gekregen. We moeten nu niet gaan proberen los van elkaar ons blazen op te poetsen. Dat stadium zijn we voorbij; we moeten als natuursector op korte termijn gaan nadenken waar we staan, wat we de komende jaren gaan proberen te bereiken en hoe we een natuurvisie ontwikkelen waarmee we ons weer in de harten van de mensen nestelen.' Daarnaast, zo vindt Verstrael, moeten nieuwe allianties worden gesmeed. Hij zet zijn kaarten op meer samenwerking met het bedrijfsleven. 'Dan doel ik niet primair op geld, maar vooral op betrokkenheid. De

samenleving wordt nu eenmaal in belangrijke mate gestuurd door economisch denken. Dat heeft veel effect gehad op natuur en landschap, maar met behulp van de ecosysteemdiensten is dat inmiddels goed in kaart te brengen en wordt ook duidelijk waar de belangen van de economische actoren worden geraakt: achteruitgang van de bijen, probleem bij bestuiving, schade aan de landbouw. Ook mensen in het bedrijfsleven zien best dat ze gezonde ecosystemen en gezonde natuur nodig hebben om het op de lange termijn vol te houden.'

En de provincies? Verstrael heeft daar ambivalente gevoelens bij. Ook daar regeert immers de korte-termijn politiek. 'Als je ook in provincies een anti-natuurbestuur krijgt, dan kan het daar, net als bij het Rijk, van de ene op de andere dag afgelopen zijn.'

Meeliften

De Graeff vindt niet dat de natuurbescherming de afgelopen twintig jaar te dicht tegen de Rijksoverheid aan heeft geschurkt. 'In de jaren zeventig en tachtig knokten we tegen de overheid, maar toen natuurbeleid 'mainstream' was geworden, zijn we heel dicht tegen elkaar aan gekropen. Terecht, denk ik, want daar hebben we veel mee bereikt. Kijk maar naar de grote toename in oppervlak natuurgebied. Als natuurbescherming hebben we met goede reden een tijd meegelift, maar nu is het hoog tijd om weer meer om ons heen te kijken.' De Graeff verwacht ook dat natuurbeschermingsorganisaties meer samen zullen optrekken, meer één front gaan vormen. Daarnaast zal hij ook zeker toenadering zoeken tot het bedrijfsleven, maar voorlopig beschouwt hij de provincies als belangrijkste partners. 'Het natuurbeleid wordt meer

Theo Verstrael (foto: Josien Eulderink).

Boswachtersprotest: natuur in de kou (foto: Frank van Beek).

en meer daar uitgevoerd; de gevoelens in de streek kent men daar beter, en veel provinciale partijen en gedeputeerden zijn natuur en landschap welgezind. Vorig jaar hebben we met een diverse groep organisaties, onder meer de Recron en LTO, een gezamenlijk Manifest opgesteld voor een vitaal platteland. Zeker als je aan gebiedsprocessen op lokaal niveau denkt, dan zullen we het daar samen moeten rooien; ook al verschillen we vaak flink van mening.' Dat idee sluit goed aan bij het advies van Van Koppen. 'Volg het voorbeeld van de National Trust in Engeland: 'Go local'. Probeer met lokale partners samen te werken om natuur te realiseren die niet alleen ecologisch interessant is, maar die ook voor de streek een herkenbare meerwaarde heeft, aldus Van Koppen. 'Wees dan wel bereid water in de wijn te doen, hou niet te strikt vast aan wat je als ecooloog het liefst ziet gebeuren. Het is nu, denk ik, heel belangrijk dat je natuur realiseert die burgers waarderen, waar ze het belang van begrijpen. Daar win je een boel mee. Ik merk dat er nog altijd heel wat natuurbeschermers zijn die diep in hun hart natuur pas echte natuur vinden als er geen bezoekers komen, behalve zichzelf natuurlijk, als fijnproevers. Als dat je fundamentele gevoel is hoe natuurbescherming zou moeten werken, dan moet je niet vreemd opkijken als je draagvlak verliest.'

Water bij de wijn

Betekenen nieuwe allianties inderdaad meer water bij de wijn? 'Daar is geen eenduidige uitspraak over te doen', meent De Graeff. 'Je komt op voor je eigen zaak, maar je bent niet alleen in Nederland. We moeten ons ecologisch gelijk niet verwarren met het maatschappelijk gelijk. Dat betekent dat we terug moeten naar waar

we vandaan komen; in veel eenvoudiger woorden spreken en opkomen voor zaken die mensen snappen, maar ook dat we meer moeten vragen wat onze leden ervan vinden; niet altijd op voorhand onze mening klaar hebben. In de natuurbescherming heeft natuurlijk altijd veel zendingsdrang gezeten. Wat je ook vindt van de discussie over de Hedwigepolder, en waar het ecologisch gelijk ook moge liggen; het is zonneklaar dat in Zeeland heel veel mensen niet snappen waarom die polder onder water moet. Naar dat soort opvattingen moeten we meer gaan luisteren.' Toch zal hij de barricaden niet mijden. 'We moeten wel heel goed kiezen, 'picking the issue', zoals de Engelsen zeggen. Ik wil bijvoorbeeld wel de barricade op voor het Kierbesluit, het open zetten van de Haringvlietsluizen. De schade daarvan is beperkt en kan bovendien worden voorkomen, terwijl de winst voor de natuur groot is en het beeld – de zalm terug in de Rijn – voor zichzelf spreekt. Aan de andere kant moeten we voorzichtig zijn met een strijd met als symbool bijvoorbeeld de Zeggekorfslak; ik weet wel dat die slak niet op zich staat, dat het gaat om een goed biotoop maar in de beeldvorming heeft dat tegen ons gewerkt. Ik las dat in de Betuwe de bouw van een woonwijk wordt tegengehouden door een broedende Steenuil. Twintig jaar geleden was dat beeld van die Steenuil nog zo overtuigend geweest, dat we daarmee het pleit in het publieke debat hadden kunnen beslechten. Dat is niet meer zo, tot mijn leedwezen; nu overheerst de verontwaardiging.' Steunt De Graeff de door Das & Boom aangekondigde juridische procedures tegen het beleid van de staatssecretaris? 'Natuurorganisaties hebben de juridische macht om te procederen, maar met die

macht moet je zorgvuldig omgaan. Anders keert dit middel zich tegen je. Dus: procederen is prima, maar alleen als het echt niet anders kan en als de zaak waar het je om te doen is kristalhelder is. Ook Natuurmonumenten zal daar in laatste instantie niet voor terugschrikken. Als we maar niet denken, dat we alleen daarmee de oorlog winnen.'

Verstrael is blij met de plannen van Das & Boom. 'Ze hebben traditioneel een achterban die er achter staat dat er flink op de trommel wordt geslagen. Ik beschouw de heroprichting van Das & Boom als een flinke steun in de rug. Bovendien: als Jaap Dirkmaat met zijn enorme netwerk zo iets doet, dan gaat daar een flink schokeffect vanuit; beleidsmakers zien dat echt als een bedreiging. Natuurlijk kleeft er een risico aan om de juridische kant op te gaan, maar dit kabinet heeft eenzijdig het succesvolle en constructieve partnerschap dat er was, laten vallen en de natuurbescherming de oorlog verklaard. Dan is het ook goed om terug te gaan naar de basis: de wet- en regelgeving.'

Verkade-albums

Van Koppen kan nog niet overzien wat voor effect de actie van Das & Boom zal hebben op de publieke opinie. 'Gezien de draconische bezuinigingen kan ik me voorstellen dat veel Nederlanders wel enige sympathie hebben voor juridische stappen tegen de staatssecretaris.' Hij hoopt echter ook op een herbezinning binnen de natuurbescherming, om de harten van de Nederlanders terug te winnen, bijvoorbeeld met een langetermijninvestering in de jeugd. 'Het is een stokpaardje van me, maar volgens mij is het heel hard nodig, jongeren meer bij de natuur te betrekken', aldus Van Koppen. 'Het is best mogelijk om daar goede programma's voor te ontwikkelen, maar het probleem is vooral: iedereen vindt het prachtig, maar er is nauwelijks geld voor. De middelen daarvoor, dat is maar een fractie in vergelijking met wat er beschikbaar is voor aankoop en beheer van terreinen', aldus Van Koppen. 'Misschien hebben we wel weer een inspirator nodig, net als Thijsse een eeuw geleden, die met eenvoudige taal mensen bereikte en meekreeg, én hij werkte ook nog succesvol samen met het bedrijfsleven. De Verkade-albums zijn een prachtig voorbeeld van het inspelen op een consumptietrend en tegelijkertijd je natuurverhaal overbrengen.'